

Per Arne Tollefshagen

Kvinnelige fotografer i Nord-Østerdalen

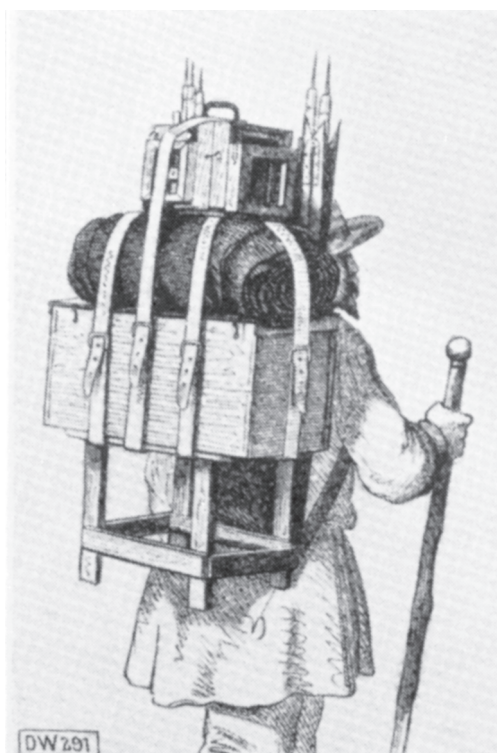
I 2013 markeres det at det er 100 år siden allmenn stemmerett for kvinner ble innført i Norge. I forbindelse med dette, vil jeg presentere to kvinner som tok mange bilder i Nord-Østerdalen.

Elen Schomragh (1820-1902)

Hun var født på gården Skomrag i Lyngdal i 1820. Etter hvert som årene gikk begynte hun å fotografere. Hun fotograferte mest på Sør-Vestlandet i begynnelsen. Grimstad i 1865, deretter i Egersund, før hun slo seg ned i Moss i 1868. Hun kom til Christiania i 1872.

Trolig begynte hun å reise oppover Østerdalen i 1869. Disse reisene tok hun på somrene noen år fremover. Her tok hun mange portrettbilder, av menn og kvinner i alle aldre, og av familier. Det aller eldste bildet som er dokumentert tatt av Elen Schomragh, er et bilde av Peder Nilsen med familie på Tuveng østre (Vesl-Mælen) i Tynset. (Ifølge Ola Nyeggen). Dette bildet skal være tatt i 1869.

Men hvorfor tok hun turen fra Christiania og opp til Nord-Østerdalen? En slik tur var jo ganske strabasiøs før 1877. Først måtte hun reise med tog fra Christiania til Eidsvold. Deretter med dampbåt til Hamar og tog til Grundset.

Viser en del av det utstyret en fotograf på 1860-tallet måtte ha med seg. Kilde: Ola Nyeggen

Fra Grundset gikk så ferden med ulik hesteskyss oppover Østerdalen. Det var nok mangel på kunder som gjorde at hun måtte ut å finne nye markeder. I Christiania var det mange etablerte fotografer så konkurransen var hard.

På disse reisene hadde hun med seg mye utstyr; kamera, stativ, glassplater, kjemikalier, mørkeromstelt og en stor rull med bakgrunnstepe. Fotograferingen foregikk utendørs, så bakgrunnsteppet ble hengt opp på en husvegg.

Elen Schomragh må ha vært en pionér innenfor fotokunsten, for vi kjenner ikke til navnene på andre fotografer så tidlig i Nord-Østerdalen. I følge Ola Nyeggen kan hun gjerne kalles «Fotografenes førstedame i Nord-Østerdalen». I NØMs bildearkiv finner vi bilder som er tatt av Elen Schomragh fra Rendalen i sør til Os i nord.

Vi vet ikke hvor lenge hun tok disse turene oppover Østerdalen, men et bilde fra Tolga kan tyde på ca. 1877-1878.

Elen Schomragh døde i Kristiania i 1902, 82 år.

Amalie Skavang (1873-1971)

Amalie var datter av sogneprest og senere prost, Nils Skavang. Hennes far var i mange år sogneprest i Lille-Elvdalen sogn, i 20 år, 1875-1895. Amalie vokste opp i en stor søskenflokk på hele ni barn. Se familiebildet lenger ned i artikkelen.

I 1890, da hun bare var 17 år, reiste Amalie til Kristiania for å gå i lære hos en fotograf som het Frederik J. G. Klem. Han hadde selv gått i lære i København og hadde eget fotofirma. At hun ville satse på fotografyrket i en så ung alder må man si var modig gjort. Etter at hun kom tilbake fra Kristiania begynte hun å fotografere i Alvdalsområdet. Hun tok både portretter og familiebilder, men også landskapsbilder. Et av hennes flotteste landskapsbilder

*Portrett av Amalie Skavang.
Nordøsterdalsmuseet 27521.*

er vel det som er tatt fra Grimshaugen i Alvdal, mot Steia.

Det som er spesielt med bildene til Amalie Skavang er den høye tekniske kvaliteten. I følge Ola Nyeggens bok, «Fotografens historie i Alvdal og Nord-Østerdalen», skyldes det at hun brukte et kamera med glassnegativ i størrelse 13x18 cm. Stort negativ ga bedre skarphet.

Vi vet ikke hvor stor produksjon hun hadde. Vi vet at hun også tok en del bilder i Folldal.

Amalies signatur på bildene var «A.Skavang. Lille-Elvedal».

I 1897 reiste hun fra Alvdal for godt. Da ble hun nemlig gift med bergingenør Carl Olav Bernhard Dam. Amalie sluttet da å fotografere og var med mannen sin rundt omkring i hans stilling som bergmester. De bodde både i Kongsberg, Røros, Tromsø og Trondheim.

Kilder:

- Ola Nyeggen. Fotografenes historie i Alvdal og Nord-Østerdalen. Alvdal Bok- og Papirhandel. 2000.
- Nordøsterdalsmuseets fotoarkiv.
- Bygdefolkets egne fotoalbum, Alvdal.

Om forfatteren

Per Arne Tollefshagen, f. 1962, bosatt i Vingelen. Lærerutdanning. Museums-konsulent ved Nordøsterdalsmuseet siden 2008, med hovedansvaret for fotosamlingen.

Peder Nilsen med familie, Tuveng Østre, Tynset. Dette skal være et av de første bildene Elen Schomragh tok i Nord-Østerdalen, i 1869.

Foto: Elen Schomragh.

Nordøsterdalsmuseet, nr. 24974.

Tynset kirke. Bilde tatt omlag 1870.

Foto: Elen Schomragh.

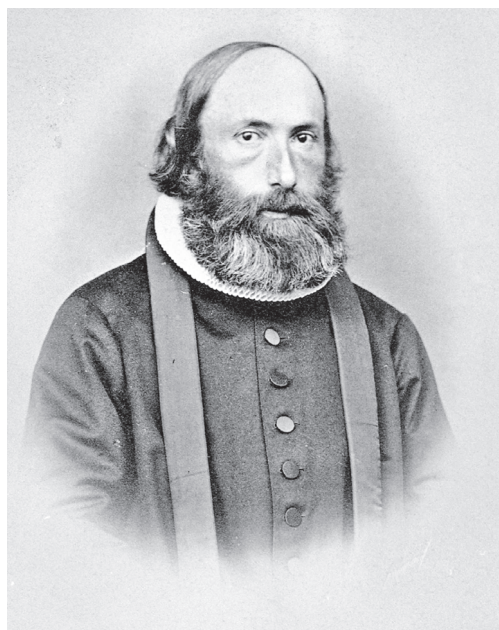
Nordøsterdalsmuseet, nr. 27800.

Familiebilde tatt omlag 1871. Lars N. Eide og Ellen Marie Eide og deres tre eldste barn: Kirsti, Ole og Peder. Foto: Elen Schomragh. Nordøsterdalsmuseet 24075.

Just Pedersen, lærer i Åen skole. Foto: Elen Schomragh. Nordøsterdalsmuseet 25383.

Prost Paul Peter Marius Widerøe (f. 1827), fungerte 1864-1877. Foto: Elen Schomragh. Nordøsterdalsmuseet 25382.

*Kristen D. Tangen, Tønset.
Foto: Elen Schomragh.
Nordøsterdalsmuseet 28075.*

*Portrett av kvinne. Gisen som var barnepike
hos Tangen på Tønset. Foto: Elen Schomragh.
Nordøsterdalsmuseet 29787.*

Familiebilde. Foto: Amalie Skavang. Bygdefolkets eige fotoalbum.

Gamle Steien hotell. Foto: Amalie Skavang. Nordøsterdalsmuseet 45929.

Utsikt fra Grimshaugen mot Steien. Foto: Amalie Skavang. Bygdefolkets eige fotoalbum.